

Idea umysłu ucieleśnionego a problem niedeklaratywnych badań ukrytych postaw poznawczych

Filozofia, której przedmiotem zainteresowań jest informatyka pyta o ontologiczne, epistemologiczne czy też etyczne podstawy artefaktów komputacyjnych, bada ich warunki możliwości, język, metodykę itd. Co stanie się jednak, kiedy dokonamy odwrócenia tej relacji i zapytamy nie o to, co filozofia może zrobić dla informatyki, ale co informatyka może zrobić dla filozofii? Czy możliwe jest np. stworzenie maszyny świadomościowej zaproponowanej przez Daniela Denetta?

W moim wystąpieniu chciałbym poszukać próby odpowiedzi na to pytanie koncentrując się na problemie tzw. syntez pasywnych. Jest to pojęcie pochodzące z klasycznej filozofii transcendentalnej i dotyczy konstytucji przedmiotowości przez świadomość tworzącą tzw. sferę zjawisk badaną przez fenomenologię dzięki odrzuceniu błędu naturalistycznego wskazanego przez Edmunda Husserla w „Filozofii Arytmetyki”. W neurofenomenologii ta problematyka jest rozpatrywana przy pomocy dystynkcji pomiędzy tzw. perspektywą pierwszoosobową i trzecioosobową (Varela 2010). Jego zdaniem mogą się one wzajemnie uzupełniać nie podważając swoich założeń. Istnienie qualiów na przykład ma być dowodem na niemożliwość odrzucenia fenomenologii przez kognitywistykę ze względu na istnienie tzw. luki eksplanacyjnej.

Z drugiej strony klasycznym zagadnieniem jest problem opozycji pomiędzy tzw. paradygmatem obliczeniowym tworzonym przez Aleena Newella, Herberta Simona, Saula Sternberga czy też Azriela Rosenfelda a tzw. paradygmatem poznania usytuowanego, które próbuje odpowiedzieć na pytanie, jak mózg, ciało i środowisko współpracują ze sobą w celu wytworzenia inteligentnego zachowania. U podstaw tego podejścia znajduje się stanowisko stojące w opozycji do poglądu Kartezjusza oddzielającego radykalnie umysł i ciało, a z drugiej strony zastępującego pojęcie mózgu pojęciem systemu poznawczego.

Zgodnie z tym poglądem reguły racjonalności nie są absolutne i niezależne od biologicznego organizmu oraz cech jego środowiska. Biologiczne ciało zanurzone w kontekście kulturowym i społecznym realizuje racjonalność poprzez pojęcie intencjonalności i wypełnienie treściami form poznawczych dzięki strukturze sensoryczno - motorycznej. Powracamy jednocześnie w ten sposób do tak zwalczanego przez Husserla poglądu wedle którego założenie systemu poznawczego uwarunkowanego lokalną strukturą fizyczno – biologiczną powoduje

fundamentalne problemy z pojęciem prawdy i prowadzi do sceptycyzmu.

Podejście, które traktuje procesy poznawcze jako procesy ucieleśnione oraz zaprezentowane w referacie teorie i badania empiryczne, które stoją za tą tezą mogą jednak być potraktowane także jako motywacja do przekraczania dualizmu pomiędzy podejściem komputacyjnym a podejściem związanym z koncepcją umysłu ucieleśnionego przez zbudowanie systemu automatycznej detekcji zrozumiałych dla maszyn przejawów ukrytych postaw poznawczych. Klasyczne eksperymenty Roberta Zajonca oraz Antonio Damasio wskazują, że istnieje wiele argumentów za tym, iż nie posiadające reprezentacji w świadomości procesy poznawcze zmieniają poznawczy stosunek do bodźca. Te procesy poznawcze tylko pośrednio mogą być badane przy pomocy eksperymentów, a często w ogóle są nie do uchwycenia przy pomocy socjologicznych badań deklaratywnych.

W referacie zaprezentowany zostanie program zbudowania maszyny, której zadaniem będzie automatyczna detekcja i raportowanie ukrytych postaw poznawczych dzięki wykorzystaniu systemu FACS Paula Ekmana oraz zjawiska przedniej asymetrii odkrytego przez Coana i Allena. Zostanie zaprezentowana specyfikacja takiej neuromaszyny oraz ewentualne trudności w jej technicznej implementacji. Przeanalizowane zostaną także filozoficzne konsekwencje tego podejścia.

Literatura podstawowa:

1. Coan JA, Allen JJB, Frontal EEG asymmetry and behavioral activation and inhibition systems, *Psychophysiology*, February 2003, s. 106-114
2. Ekman P., Hager J. The Symmetry of Emotional and Deliberate Facial Actions, *Psychophysiology*, Volume 18, Issue 2, March 1981, Pages 101–106
3. Harmon-Jones E., Gable P. A., Peterson C. K., The role of asymmetric frontal cortical activity in emotion-related phenomena: A review and update, *Biological Psychology* 84 (2010), s. 451–462
4. Murphy S., Zajonc R., Afekt, poznanie i świadomość. Rola afektywnych bodźców poprzedzających przy optymalnych i suboptymalnych ekspozycjach, *Przegląd psychologiczny* 37 (1994). S. 261-299
5. Numann, Thaler, Latusek, Does resting EEG asymmetry reflects a trait. An application of latent state - trait theory. *Journal of Personality and Social Psychology* • May 2002, s. 619-641
6. Varela A, Neurofenomenologia – metodologiczne lekarstwo na trudny problem, *Avant. The Journal of the Philosophical-Interdisciplinary Vanguard*, t. I, 2010, tłum. R. Poczobut, 31–73.
7. Zahavi D., Fenomenologia a problem naturalizacji, *Avant Volume II, Number T/2011*, s. 41-57
8. Zajonc R., Uczucia a myślenie: nie trzeba się domyślać by wiedzieć co się woli, w. *Przegląd Psychologiczny* 28 (1985), s. 27-72